

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอธิบายผล ข้อเสนอแนะ

ในสังคม โรสเกอมีมักจะถูกกล่าวว่าเป็นผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนจากพฤติกรรมในสังคม ถูกปฏิเสธ ถูกตีตราจากสังคม และถูกประณามว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ความคิดและคำพูดเหล่านี้ เมื่อสตรีกลุ่มนี้ได้รับฟังมาก ๆ เข้า ทำให้เกิดการขัดแย้งในใจ ซึ่งมีผลทำให้มองตนเองว่ามีบมด้อย ไร้ค่า เกิดความรู้สึกเหินห่างจากครอบครัวและสังคมภายนอก กลายเป็นความรู้สึกเบื่อหน่าย มองไม่เห็นคุณค่าในตนเองและปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม มีความรู้สึกเศร้าหมอง หดหู่ เกิดความยุ่งยากในการแก้ปัญหา ไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ๆ ได้ ความคิดและคำพูดเหล่านี้เมื่อได้ยินซ้ำ ๆ ซาก ๆ ดังกล่าวตามแนวคิดนิโรธวิแมนนิส เห็นว่า จิตใต้สำนึกจะซึมซับเอาความคิดหรือความรู้สึกเหล่านี้ไว้ และจะผลักดันให้แสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความคิดหรือความรู้สึกที่รับมา ในกรณีของโรสเกอมีมักจะได้รับฟังจากคนรอบข้างในสังคม ในสิ่งที่ไม่ดีต่อตนเอง จิตใต้สำนึกของพวกเธอก็จะรับหรือบันทึกข้อมูลที่ไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ต้องเผชิญกับภาวะความเสื่อมทรามทางจิตใจและร่างกาย เชื่อว่าพฤติกรรมที่ตนประพฤตินั้นผิดศีลธรรม จึงมีความขัดแย้งในจิตใจ ทำให้ปิดบัง ซ่อนเร้นตนเองทางสังคม รู้สึกผิด ไม่น่าใจในการไปสู่อสังคมนอก ขาดความรู้สึกที่ดีกับตนเอง สภาพดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่าความเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินชีวิตของบุคคล

ในทางจิตเวชศาสตร์ได้เสนอและให้การยืนยันว่า ต้นเหตุทั้งหลายที่เป็นตัวส่งเสริมให้บุคคลมีความเชื่อมั่น มีบุคลิกภาพที่ดี มีความสุข สุขภาพกายและจิตแข็งแรง หรือเป็นตัวทำลายให้บุคคลอ่อนแอ ไม่มีความสุข เจ็บป่วยบ่อย ขาดความมั่นใจในตนเอง ก็คือ ตัวความเชื่อของจิตใต้สำนึกในพุทธศาสนาได้เน้นเรื่องจิตว่า มีความสำคัญมากกว่าร่างกาย ดังข้อความที่ว่า "ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว" การแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับจิตได้อย่างเด็ดขาดสิ้นเชิงแล้ว

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับร่างกายแม้จะยังมีอยู่ก็มีใช้เรื่องสำคัญ จิตของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมามากที่สุดคือ "จิตใต้สำนึก" การแก้ไขปัญหาหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ของคนเราด้วยจิต โดยเฉพาะจิตใต้สำนึก จะทำให้ปัญหาหรือพฤติกรรมนั้น ๆ เบาลงหรือหมดไป ดังนั้นการแก้ไขที่ตรงจุดที่สุดและเริ่มต้นจากตนเอง คือ การแก้ไขด้วยการเปลี่ยนความเชื่อของจิตใต้สำนึก ซึ่งเป็นการบันทึกสิ่งที่ดี เข้าไปทดแทนสิ่งที่ไม่ดีในจิตใต้สำนึก โดยตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส กิจกรรมที่ใช้ในการเปลี่ยนความเชื่อของจิตใต้สำนึกก็คือ การฝึกอาสนะและสมาธิ

การวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเอง ของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ โดยมีสมมุติฐานในการวิจัยว่า สตรีที่ผ่านการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส จะมีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ สตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ ซึ่งเข้ารับการสงเคราะห์ในปี พ.ศ. 2538 จำนวน 16 คน โดยมีขั้นตอนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้

- 1.1 มีประวัติการค้าประเวณี
- 1.2 อ่านและเขียนหนังสือไทยได้
- 1.3 มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป
- 1.4 จบหลักสูตรการฝึกอาชีพของสถานสงเคราะห์แล้ว

2. จากข้อ 1. มีผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจำนวน 38 คน ให้ทั้ง 38 คน ทำแบบวัด

ความเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

3. คัดเลือกเฉพาะผู้ที่ได้คะแนนจากการทำแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง ระหว่าง 0-20 คะแนน ได้จำนวน 24 คน คะแนนอยู่ระหว่าง 6-19 คะแนน
4. ผู้วิจัยพูดคุยถามความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยกับผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 3.
5. จากผู้ที่สมัครใจจากข้อ 4. จำนวน 16 คน ได้คะแนนระหว่าง 6-18 คะแนน แบ่งสตรีเหล่านี้เป็น 2 กลุ่ม โดยวิธีจับคู่เหมือน (Matching) โดยยึดคะแนนจากแบบวัดเป็นหลักกลุ่มละ 8 คน จากนั้นนำมาสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest Posttest Control Group Design โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2 ประเภท คือ แบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง

1. แบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง

เป็นแบบวัด ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงภาษาที่ใช้เพื่อความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบภาษาที่ใช้แล้ว แบบวัดนี้ปรับปรุงมาจากแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งนิภาวรรณ กิริยะ (2534) แปลและปรับปรุงจากแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ ฉบับที่จัดทำกับผู้ใหญ่ (Coopersmith Self-Esteem Inventory-Adult Form, 1967) และครอบคลุมสาเหตุของการเกิดความเห็นคุณค่าในตนเอง ตามทฤษฎีของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981) ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การมีอำนาจ การมีความสำคัญ การมีคุณค่า และความสามารถ นอกจากนี้ยังได้นำไปทดลองใช้กับสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านนาสีสวัสดิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 50 คน โดยผลที่ได้จากการทดลองนั้นแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเองมีความตรงตามสภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเที่ยงเท่ากับ .87 แสดงว่าแบบวัดฉบับนี้มีความเที่ยงในระดับสูง

2. แบบสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง

เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประเมินความเห็นคุณค่าในตนเอง เพิ่มเติม

จากแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ข้อ ครอบคลุมแบบสัมภาษณ์ อาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ เป็นกรอบการ สัมภาษณ์ ในการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษากรอบแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่มีความเห็นคุณค่าในตนเอง สูงและต่ำ

2.2 สร้างคำถามปลายเปิด 3 ข้อ โดยอาศัยกรอบแนวคิดในข้อ 2.1 นำไป สัมภาษณ์สตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านนาเรีสวัสดิ์ จำนวน 10 คน นำคำตอบที่ได้พัฒนาเป็น แบบสัมภาษณ์ ที่มีการตอบเป็นการประมาณค่าน้ำหนักโดยผู้ตอบ และมีคำตอบหลายตัวเลือกให้ ผู้สัมภาษณ์ประเมินผู้ตอบ

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง จากข้อ 2.2 ไปสัมภาษณ์สตรี ในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ จำนวน 10 คน เพื่อปรับปรุงอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการทดลอง

1.1 ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เฉพาะผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ทำการ ทดสอบ โดยใช้แบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) ถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย แบ่งกลุ่มสตรีเป็น 2 กลุ่ม โดยการจับคู่เหมือน (Matching) โดยยึดคะแนนจากแบบวัดเป็นหลัก และสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเพื่อเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

1.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์สตรีทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการสัมภาษณ์ก่อนการทดลอง (Pretest)

1.3 ผู้วิจัยเก็บผลจากการตอบแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเองและจากการ สัมภาษณ์ เป็นการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

2. ขั้นตอนดำเนินการทดลอง

2.1 กลุ่มทดลองเข้าร่วมฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรอิฮวแมนนิสเป็น

ระยะเวลา 30 วัน วันละ 2 ชั่วโมง ช่วงเวลา 09.00-11.00 น. ของทุกวัน ยกเว้น วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดราชการ รวมทั้งหมด 60 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการฝึกด้วยตนเอง

2.2 กลุ่มควบคุม ทักษะกิจกรรมของสถานสงเคราะห์ที่จัดไว้ตามปกติ

2.3 หลังการทดลองหรือการฝึกสิ้นสุดลง ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง และสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง อีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

2.4 การตรวจให้คะแนนและการวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำแบบวัดมาตรวจให้คะแนน ตามวิธีการที่กำหนดไว้ เพื่อการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ และจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้ที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ โดยวิเคราะห์ด้วยมือ ในการทดสอบความแตกต่างจากค่าเฉลี่ยคะแนนความเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการประมาณค่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ทั้งระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลอง วิเคราะห์โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มใช้แบบ t-independent ภายในกลุ่มใช้แบบ t-dependent ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาตีความแยกแยะ และสรุปผล ว่าพฤติกรรม และสภาพอารมณ์ที่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบมานั้นสอดคล้องกับความเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำอย่างไร

สรุปผลการวิจัย

1. การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองหรือหลังการฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยคะแนนความเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง สูงกว่าของกลุ่มควบคุม แสดงว่ากลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิส มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมฝึก แต่ทำกิจกรรมตามปกติที่สถานสงเคราะห์จัดไว้

2. การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการประมาณค่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หลังการทดลองหรือหลังการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิส ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนการประมาณค่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงว่ากลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิส มีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมฝึก แต่ทำกิจกรรมตามปกติที่สถานสงเคราะห์จัดไว้

3. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คุยแบบสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง ปรากฏว่าการสัมภาษณ์ก่อนระยะการทดลองหรือการฝึก สมาชิกทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมรายงานถึง สภาพอารมณ์และพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะของบุคคลที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ กล่าวคือมีสภาพอารมณ์ด้านลบ พฤติกรรมแยกตัว หมกมุ่นอยู่กับตนเอง ไม่มี ความมั่นใจในตนเอง และเมื่อดำเนินการทดลองจนครบตามกำหนดเวลาที่กำหนด ปรากฏว่าการสัมภาษณ์ระยะหลังการทดลองหรือการฝึก สมาชิกทั้งสองกลุ่มรายงานถึงสภาพอารมณ์ และพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะของบุคคลที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิส รายงานถึงสภาพอารมณ์ ด้านบวก พฤติกรรมที่แสดงถึงความเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นเป็นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นว่าการ ฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิส ทำให้กลุ่มทดลองมีความเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ตรงข้ามกลุ่มควบคุมนั้นสมาชิกได้รายงานถึงสภาพอารมณ์ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะ ของบุคคลที่มีความเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ เช่นเดียวกับในระยะก่อนการทดลอง

การอภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัย จึงกล่าวได้ว่า การฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิส สามารถเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของคริสเต็นเซน (Christensen, 1975) ที่จัดการฝึกโยคะอาสนะให้กับผู้สูงอายุ ในเมืองคลีฟแลนด์ มลรัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมฝึกมีสุขภาพดีขึ้น นับถือตนเองมากขึ้น ใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย ท้าทายเรขยหน้าให้กับคนอื่นได้มากยิ่งขึ้น การกลัวความตายหมดไปและสอดคล้องกับ FEHR (1972 อ้างถึงใน อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2533) ที่ศึกษาผลการฝึกสมาธิแบบ ที.เอ็ม. กับภาวะทางจิตวิทยา ว่าเพิ่มหรือลดหรือไม่ โดยหลังจากที่ผู้ฝึกสมาธิฝึกได้ระยะหนึ่งแล้ว มีการทดสอบทางจิตวิทยา พบว่า การเข้ากับคนอื่นได้ง่าย ความมั่นใจในตนเอง มีพลังและประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ส่วนความตกใจ ความกลัว ความก้าวร้าว ความกลัว ความหงุดหงิด การเอาเปรียบผู้อื่น ความกดดัน การมองตนในแง่ร้าย การมีอารมณ์ต่าง ๆ ลดลง และเมื่อพิจารณาจากแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่าคะแนนความเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ฝึกเพิ่มขึ้นทุกคน หลังจากเข้าร่วมฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิสแล้ว ตัวอย่างเช่น แก้ว (นามสมมุติ) ก่อนการฝึกคะแนนที่ได้จากการทำการวัดความเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 12 คะแนน จากคะแนนเต็ม 32 คะแนน แต่เมื่อเข้ารับการฝึกอาสนะและสมาธิคะแนนเพิ่มขึ้นเป็น 25 คะแนน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความรู้สึกต่อตนเองเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ได้แก่ มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ภูมิใจในตัวเอง เข้าใจตนเองมากขึ้น เคารพในตัวคนอื่น สามารถตัดสินใจสิ่งต่าง ๆ ได้เอง และยืนหยัดในการตัดสินใจนั้นได้ กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น มีความอดทน เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์หลังการฝึกพบว่า พฤติกรรมและอารมณ์ของผู้ฝึกทุกคนเป็นไปในทางบวกมากขึ้น กล่าวคือมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่หมกมุ่นอยู่กับตนเองมากเกินไป มีความมั่นใจในตนเองสูงขึ้น เมื่อรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในตนเองต่ำลง ก็จะหมกมุ่นอยู่กับตนเองมากเกินไป รู้หนทางการแก้ปัญหา ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต เช่น การพูดคุยกับเพื่อน ๆ ในสถานสงเคราะห์ ทำงานให้มากและหนักขึ้นเพื่อเบนความสนใจมาสู่สิ่งอื่น พยายามให้กำลังใจตนเอง มองโลกในแง่ดีมากขึ้น ฟังเพลงและอ่านหนังสือที่สร้างกำลังใจ

ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น ตรงข้ามกับกลุ่มที่ไม่ได้ฝึก ความรู้สึกที่ต่อตนเองโดยส่วนใหญ่ ยังไม่ดีขึ้น มีพฤติกรรมและสภาพอารมณ์ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำทั้งระยะก่อนการฝึกกับระยะหลัง การฝึก เช่น อยู่คนเดียวเงียบ ๆ ไม่พูดจากับใคร ร้องไห้ วิดกกังวล และถอนหายใจบ่อย ๆ คิดแต่เรื่องที่ทำผิดพลาดหรือสิ่งที่เป็นข้อด้อยของตนเอง คิดแต่เรื่องที่คนอื่นมองตนในแง่ไม่ดี ซิมเสร์รา เจื่อยซาและเคลื่อนไหวซ้า ประหม่า เป็นต้น (ศึกษาได้ในภาคผนวก ฅ)

ในการวิจัย กิจกรรมตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิสที่ผู้วิจัยนำมาใช้ เพื่อทำให้ร่างกาย และจิตใจอยู่ในสภาวะผ่อนคลาย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะนำหรือสร้างความรู้สึกที่ดี ต่อตนเอง เข้าสู่จิตใต้สำนึกก็คือ "การฝึกอาสนะ"

ในการวิจัย สตรีที่เข้ารับการฝึกอาสนะ ได้รับการฝึกการบริหารกาย ด้วยการฝึก เคาชิกิ และการฝึกอาสนะทำพื้นฐาน ได้แก่ ท่าโยกามูตรา ท่ากราบยาวหรือตริกาประนาม ท่างูเห่าหรือบูจางกาสนะ และท่านอนตายหรือท่าสวาสนะ การฝึกเคาชิกิและอาสนะท่าเหล่านี้ มีการหดกล้ามเนื้อทุกส่วนอย่างช้า ๆ และดำรงกล้ามเนื้อให้อยู่ในสภาพบีบตัวเป็นเวลาช่วงหนึ่ง กล้ามเนื้อจะเกิดความเครียดอย่างเต็มที่ จากนั้นจะตามด้วยการผ่อนคลายกล้ามเนื้ออย่างช้า ๆ ท่าที่สุดจะมีการพักผ่อนอย่างลึกซึ้ง โดยใช้นอนตายหรือสวาสนะและใช้การจินตนาการช่วย เมื่อเริ่มมีการผ่อนกล้ามเนื้อลง จะเกิดแรงเหวี่ยงกลับให้มีการผ่อนคลายได้อย่างมาก ทั้งร่างกายและจิตใจ (Acarya, 1991) ซึ่งจะส่งผลให้จิตใต้สำนึกมีความพร้อมในการรับความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองจากการฝึกสมาธิในลำดับต่อมา จากการฝึกอาสนะดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ เอนก และสุนีย์ ยูวจิตติ (2516) และ เพชรสุภร (2520) กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึก อาสนะไว้ว่า การฝึกอาสนะสามารถทำให้จิตใจสงบเป็นสมาธิ ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ทั้งกายและใจ เกิดความสงบภายใน รู้สึกมีชีวิตชีวาแจ่มใส กระปรี้กระเปร่า มีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ มีความคิดความอ่านว่องไว ความจำดี สายตาดี ป้องกันโรคร้าย และบำบัดโรคประจำตัวได้ ในส่วนของประโยชน์ที่ทำให้ร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลาย หายใจได้ลึก และช้า ปอดนำออกซิเจนมาสู่ร่างกายได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ รอบสัน (Robson, 1971) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Effect of Yoga on Flexibility and Respiratory Measure of Vital Capacity and Breath Holding Time"

โดยาชั้นนักเรียนชาย 2 กลุ่ม ๆ ละ 27 คน กลุ่มทดลองฝึกอาสนะหรือหะฐะโยคะในช่วงม
พลศึกษา เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายทาง ปรากฏว่า กลุ่มที่
ฝึกอาสนะจะมีความจุดบอด ความอ่อนตัวของข้อต่อที่สะโพก ลำตัว และคอ มากกว่ากลุ่มที่ไม่
ได้ฝึก

ดังที่กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับการทำงานของจิตใต้สำนึก เพื่อการนำความรู้สึกที่ดีต่อ
ตนเองเข้าสู่จิตใต้สำนึก จะทำงานได้อย่างมีคุณภาพ เมื่อร่างกายและจิตใจมีความผ่อนคลาย
ซึ่งในการวิจัยจะใช้การฝึกอาสนะ เป็นกิจกรรมหลัก เมื่อจิตใต้สำนึกพร้อมที่จะทำงานแล้ว
การที่จะนำความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เข้าสู่จิตใต้สำนึก แทนที่ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง ตามแนว
คิดนีโรฮิวแมนนิสจะต้องอาศัยวิธีการที่ทำให้จิตสำนึกสงบลงและเป็นอิสระจากความคิดทั้งหมด
ใช้เทคนิคคำพูดด้านบวกที่สร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้เกิดขึ้นในจิตใต้สำนึก โดยจะต้องอย่า
และคิดถึงคำพูดทางบวกบ่อย ๆ สม่ำเสมอในขณะที่เดียวกันจะต้องสร้างมโนภาพถึงสิ่งที่ต้องการ
ให้เป็น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะอยู่ในขั้นตอนของการฝึกสมาธิตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิส

เพื่อให้การฝึกสมาธิเป็นไปอย่างได้ผล ความเชื่อของผู้ฝึกประการแรกที่ต้องให้เกิด
ขึ้นคือ ความเชื่อว่าจิตใต้สำนึกมีอยู่จริง และมีพลังจริง ๆ โดยการที่ผู้วิจัยกล่าวถึงตัวอย่าง
ว่า เวลามีคนว่าเราบ่อย ๆ ว่าเป็นคนไม่ดี เราได้ยินทุก ๆ วัน ทำให้เรารู้สึกว่าตนเองเป็น
คนไม่ดีจริง ๆ หรือเวลาเรียนภาษาอังกฤษ ยิ่งถูกว่าเรียนแย่ เรียนไม่ดีบ่อย ๆ ทำให้
พฤติกรรมเราเปลี่ยนเกี่ยวกับการเรียนภาษาอังกฤษจริง ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทดสอบให้สตรีผู้ฝึก
นั่งขัดสมาธิแล้วหลับตา จากนั้นนำหยกแกมเงินทั้งสองข้างเหยียดตรงออกมาโดยให้ฝ่ามือหนึ่ง
คว่ำอีกฝ่ามือหนึ่งหงาย แล้วให้คิดหรือจินตนาการภาพว่า ฝ่ามือที่หงายมีลูกเหล็กขนาดใหญ่
วางทับอยู่ ทำให้รู้สึกหนักมากจนไม่สามารถจะยกแขนนั้นไว้ได้ ส่วนมือที่คว่ำอยู่ให้คิดว่ามีลูกบอง
ขนาดใหญ่ผูกติดที่ปลายนิ้วกลาง ทำให้แขนเราค่อย ๆ ลอยขึ้นสูงขึ้น จากนั้นให้ผู้ฝึกสืบทา ซึ่ง
จะพบว่าจากครั้งแรกที่แขนอยู่ในระดับเดียวกัน แต่หลังจากสืบทาแขนที่มีคว่ำจะยกสูงขึ้น ส่วน
ที่หงายจะลดต่ำลง เมื่อผู้ฝึกเห็นภาพนี้ก็เริ่มเชื่อว่าจิตใต้สำนึกมีอยู่จริง และสามารถทำงาน
ได้จริง จากประเด็นนี้เป็นจุดเริ่มที่ทำให้การฝึกอาสนะและสมาธิทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากที่ได้ฝึกอาสนะแล้ว ผู้ฝึกมีความผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนปฏิบัติ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ การจงจिताใจไปสู่สภาวะอัลฟา ด้วยเสียงเพลงและคำพูดด้านบวก และการทำสมาธิเพื่อจงจिताใจไปสู่สภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด

1. การจงจिताใจไปสู่สภาวะอัลฟาด้วยเสียงเพลงและคำพูดด้านบวก

การจงจिताใจไปสู่สภาวะอัลฟาด้วยเสียงเพลงและคำพูดด้านบวก ประกอบด้วยวิธีการดังนี้คือ การเปิดเพลง เพื่อการจงจिताใจไปสู่สภาวะอัลฟา การหยุดการทำงานของประสาทสัมผัส โดยการหยุดนิ่งของร่างกายและใช้จินตนาการ และการบันทึกความรู้สึกหรือความคิดที่ดีต่อตนเอง เข้าสู่จิตใต้สำนึกโดยใช้จินตนาการ และเทคนิคคำพูดด้านบวก

2. การทำสมาธิเพื่อจงจिताใจไปสู่สภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด

การฝึกสมาธิในขั้นที่สองนี้ เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากขั้นตอนการจงจिताใจไปสู่สภาวะอัลฟา ขั้นนี้จะเป็นการพัฒนาให้ร่างกายละจिताใจไปสู่สภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด มากกว่าขั้นตอนแรก โดยมีวิธีการดังนี้คือ การจงจिताใจไปสู่สภาวะที่ผ่อนคลายที่สุดด้วยเสียงเพลง และการบันทึกความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเข้าสู่จิตใต้สำนึก โดยใช้เทคนิคคำพูดด้านบวก การจินตนาการ และการท่องมนตรา

การฝึกสมาธิตามแนวนี้รอฮิวแมนนิส เพื่อนำความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเข้าสู่จิตใต้สำนึกทุก ๆ กิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบอยู่นั้นไม่ว่าจะเป็นการจินตนาการ (Visualization) ถึงสิ่งที่ตนปรารถนาอยากให้เป็นอยู่เสมอ การย้ำคิดถึง (Affirmation) ข้อความที่ดีที่ทาให้รู้สึกดีกับตนเอง บทความคำพูดด้านบวกรวมทั้งย้ำคิดถึงเสียงและความหมายของมนตราอยู่เสมอ มีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า "เราคิดอย่างไรเราก็จะรู้สึกเช่นนั้น หรือกลายเป็นเช่นนั้น (As you think, so you become)" การจินตนาการถึงสิ่งที่ตนปรารถนา เช่น ผู้ฝึกคนหนึ่งจินตนาการถึงว่า ตนอยากเป็นคนกล้าแสดงความคิดเห็นในกลุ่มคนมาก ๆ โดยจินตนาการว่าเห็นภาพตนเองอยู่ในกลุ่มที่ทํากิจกรรมร่วมกัน โดยตนนั้นกำลังยกมือและพูดแสดงความคิดเห็น

เห็นว่ากลุ่มได้ฟังทุก ๆ คนในกลุ่มพยักหน้ายอมรับ เป็นต้น การย้าคิดถึงข้อความที่ดีที่ทาให้รู้สึกดีกับตนเอง เช่น "ฉันเป็นคนที่มีความสามารถ" "ฉันเป็นคนที่ม่เสน่ห์และน่ารัก" การได้ยิบยบทความด้านบวก (ศึกษาได้ในภาคผนวก ข. และ ฉ.) รวมทั้งย้าคิดถึงเสียงและความหมายของมนตรา คำว่า "บาบานัม" และ "เคลาลัม" ซึ่งมีความหมายว่า "เรามีความรักให้กับตนเอง" และ "เรามีความรักให้กับทุก ๆ สิ่ง" ตามลำดับ สิ่งเหล่านี้เมื่อปฏิบัติขณะฝึกสมาธิเสมอ ความรู้สึกและภาพที่จินตนาการจะค่อย ๆ ชึมซับเข้าสู่จิตใต้สำนึก จะทาให้ความรู้สึกที่มีต่อตนเองและพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นแสดงให้ เห็นว่าการใช้จินตนาการ และการย้าคิดถึงสิ่งที่ดีต่อตนเอง ในขณะที่ร่างกายและจิตาใจมีความผ่อนคลายหลังจากได้ฝึกอาสนะและฟังเพลงบรรเลงที่ทาให้จิตาใจสงบแล้ว ทาให้จิตาใจของผู้เข้าร่วมฝึกอาสนะและสมาธิเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ำผลถึงอยู่เสมอได้ (Acarya, 1991 และ เกียรติวรธรรม อมาตยกุล, 2534) จากผลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับ FEHR (1972 อ้างถึงใน อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2533) ที่ศึกษาผลการฝึกสมาธิแบบ ท.เอ็ม. กับภาวะทางจิตวิทยา ว่าด้านไหนเพิ่มหรือลด โดยหลังจากที่ผู้ฝึกสมาธิฝึกได้ระยะหนึ่งแล้ว มีการทดสอบทางจิตวิทยา พบว่า การเข้ากับคนอื่น ความมั่นใจในตนเอง มีพลังและประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ส่วนความตกใจ ความกลัว ความก้าวร้าว ความกลุ่ม ความหงุดหงิด การเอาเปรียบผู้อื่น ความกตัญ การมองตนในแง่ร้าย การมีอารมณ์ต่าง ๆ ลดลง นอกจากนี้กิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบ ย่อยของการฝึกสมาธิตามแนวนี้โรฮิวแมนนิส ได้แก่ การจินตนาการทางบวก การย้าคิดถึงสิ่งที่ดีต่อตนเอง และการใช้เทคนิคหรือบทความคำพูดด้านบวก สอดคล้องกับ กษมา ปิลมาศ (2528) ที่ศึกษาผลของการจินตนาการ และการใช้กระบวนการเสริมแรงทางบวกภายใน เกี่ยวกับผลของการลดน้ำหนักที่มีต่อพฤติกรรมลดน้ำหนักของสตรี ผลการศึกษาพบว่า สตรีกลุ่มนี้ลดน้ำหนักได้มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก สอดคล้องกับ คอรัทวรี่ (Cauteua, 1979) ที่ทาการศึกษาทัศนคติของผู้รับการทดลองที่มีต่อผู้สูงอายุกว่าผู้รับการทดลองได้รับการฝึกให้จินตนาการถึงภาพคนกำลังบาดเจ็บ เนื่องจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ และได้รับการช่วยเหลือจากคนที่มีอายุมากกว่าคนหนึ่ง ผู้รับการทดลองได้ฝึกจินตนาการว่าตนคือ ชายที่สูงอายุกว่าคนนั้น ผู้รับการทดลองจะฝึกทาด้วยตนเองวันละ 2 ครั้ง ติดต่อกัน

10 วัน จากการวัดทัศนคติพบว่า มีการเปลี่ยนทัศนคติต่อคนที่สูงอายุกว่าดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ วิซอกกี (Wisocki quoted in Norman, 1984) ได้ทดลองกับนักศึกษาหญิงจากวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จำนวน 18 คู่ โดยที่ 1 คนในแต่ละคู่ คือผู้รับการทดลอง อีก 1 คนคือผู้ได้รับการควบคุม มีการพบกัน 5 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที กลุ่มทดลองฝึกจินตนาการว่ากำลังจะสอบรู้สึกลงขณะสอบ แล้วทำข้อสอบได้ดีและมีจินตนาการถึงภาพเหตุการณ์ที่ตนพึงพอใจด้วยเสมอในการฝึกแต่ละครั้ง แล้วให้ผู้รับการทดลองจินตนาการเองวันละ 10 ครั้งที่บ้าน ตลอดระยะเวลา 4 สัปดาห์ ขณะทดลอง ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลองสามารถลดความวิตกกังวลได้ โดยการนำสิ่งที่จินตนาการมาเชื่อมโยงกับการสอบจริง และสอดคล้องกับการดำเนินโครงการ "พลังความคิดทางบวก" ของวิลเลียม มิทเชลล์ (อ้างถึงใน เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2535) เพื่อแก้ไขสภาพที่เลวร้ายของสภาพที่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งกับตัวนักเรียนเอง ครู ผู้ปกครอง โดยการรณรงค์ทุกรูปแบบ ทั้งคำขวัญ โบสเตอร์ สติกเกอร์ ติดตามกล่องอาหารหนังสือ รวมทั้งการรณรงค์ทางวิทยุและโทรทัศน์ หลังจากดำเนินการมาเป็นเวลา 2 ปี ปรากฏว่า ครูที่ขาดสอนน้อยก็มาสอนอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนที่ขาดเรียนก็มาเรียนสม่ำเสมอ ระเบียบวินัยดีขึ้น เด็กที่ติดยาเสพติด สุราหมดไป ผลการสอบคะแนนเฉลี่ยก็ได้ตามมาตรฐาน นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น เช่น เล่นดนตรี ร้องเพลง เล่นกีฬา เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กิดาโรน และเอฟเวอร์ลี (Girdano, and Everly, 1979) ที่เสนอวิธีการพัฒนาความเห็นคุณค่าในตนเองว่าให้ใช้ภาษาทางบวก และการให้แรงเสริมเป็นภาพเกี่ยวกับตนเอง โดยชี้ให้เห็นลักษณะทางบวกของตน ด้วยการให้ภาษาเป็นสื่อ และสอดคล้องกับบรูโน (Bruno, 1980) ที่เสนอวิธีการเสริมสร้างความเห็นคุณค่าในตนเอง โดยเป็นการให้ข้อมูลที่ทำให้เกิดกำลังใจ เห็นคุณค่าในตนเอง โดยการเสนอแนะของผู้อื่นหรือโดยตนเอง

ดังนั้นกล่าวได้ว่า การฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิส จึงเป็นการพัฒนาตนเองในระดับจิตใต้สำนึก ให้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองหรือความเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น การฝึกสมาธิเมื่อทำอย่างถูกวิธีตามขั้นตอนและทำอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการฝึกอาสนะก่อน เพื่อการสร้างความปลอดภัยให้กับร่างกายและจิตใจ จะทำให้การฝึกสมาธิได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นคือ การบันทึกความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าใน

ตนเอง จะทำได้ดี มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ช่วยลดอารมณ์ด้านลบ หรือความรู้สึกที่แค้น ๆ และไม่ดีต่อตนเอง เช่น ตัวเรานี้เก่งกว่าใคร ตัวเรานี้ต่ำต้อยกว่าคนอื่น ๆ ความเครียด ความกลัว ความเกลียด ความอิจฉาริษยา ฯลฯ ให้น้อยลงหรือหมดไป จากจิตใจ การฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาจิตใต้สำนึกไประยะเวลาหนึ่ง ผู้ฝึกมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป มีความร่าเริง แจ่มใส กระฉับกระเฉง มั่นใจในตนเองสูงขึ้น ยอมรับความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกให้ผู้ฝึกทบทวนวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า คะแนนความเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฝึก และจากการสัมภาษณ์หลังการฝึกผู้ฝึกมีสภาพอารมณ์ด้านบวก มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่หมกมุ่นอยู่กับตนเองมากเกินไป เมื่อรู้สึกว่าคุณค่าในตนเองมีค่าในตนเองต่ำลง

การฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิส เพื่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเอง ของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการครั้งนี้ ถ้าเพียงมีการฝึกเพียง 2 วัน 3 วัน หรือ 1 อาทิตย์ 2 อาทิตย์ อาจจะไม่สามารถสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมต่าง ๆ ของสตรีกลุ่มนี้ได้ การฝึกที่กระทำต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นเวลา 60 ชั่วโมง วันละ 2 ชั่วโมง จะทำให้สังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ไม่หมกมุ่นอยู่กับตนเองมากเกินไป มีความมั่นใจในตนเองสูงขึ้น เมื่อมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง จะรู้หนทางแก้ไขให้ดีขึ้น ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง เช่น การไปพูดคุยกับเพื่อน ๆ ทำงานให้มากและหนักขึ้นเพื่อเบนความสนใจมาสู่สิ่งอื่น การพูดให้กำลังใจตนเอง มองโลกในแง่ดีมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการ การเข้าถึงจิตใต้สำนึก ประการหนึ่งที่ ไพรัช กฤษณมณี (2523) กล่าวไว้คือ การปฏิบัติซ้ำ ๆ ไม่ว่าจะด้วยการกระทำหรือการพูด ถ้าปฏิบัติบ่อยครั้งเป็นเวลานาน ๆ ก็จะสามารถทำให้จิตใต้สำนึกรับทราบและเชื่อในสิ่งที่กระทำหรือพูด การฝึกที่มีความต่อเนื่องเป็นเวลานานเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฝึกได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปรับปรุงการฝึกระหว่างผู้ฝึกด้วยกันเอง และผู้ฝึกกับผู้วิจัย และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฝึกได้ปรึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา อุปสรรค และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ถูกวิธี

การวิเคราะห์ผลการวิจัยจากแบบวัดความเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ความเห็นคุณค่าในตนเอง รวมทั้งการสังเกต สันทนาติดตามดูความรู้สึกต่อตนเอง พฤติกรรมต่าง ๆ ของสตรีผู้ฝึก และไม่ได้ฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส โดยผู้ฝึกจะมีพฤติกรรมและความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ตั้งแต่ต้นอาทิตย์ที่สามของการฝึก ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และพฤติกรรมที่สังเกต สัมภาษณ์ สันทนากันพบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยความรู้สึกที่มีต่อตนเอง เปลี่ยนไปในทางที่ดีต่อตนเองมากขึ้น รวมทั้งมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 สถานที่ฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ควรเป็นห้องหรือสถานที่ที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก สามารถควบคุมอุณหภูมิ แสง เสียง ให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมได้ คือ อุณหภูมิไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป แสงไม่มีมืดหรือสว่างจนเกินไป มีเสียงรบกวนน้อยหรือไม่มีเสียงรบกวน การฝึกอาสาสมัครและสมาชิกจึงจะได้ผลดี

1.2 การฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ควรจะปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ประโยชน์จากการฝึกอย่างเต็มที่

1.3 การฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ผู้ฝึกควรจะได้รับการถ่ายทอดจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และฝึกปฏิบัติมาอย่างถูกต้องทั้งด้านวิธีและขั้นตอน

1.4 คำพูด วาจา ลักษณะท่าทางของผู้ดำเนินการฝึก ไม่ควรมีลักษณะท่าทางก้าวร้าว พูดจาหยาบคาบ คำติเตียน ควรใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ ชี้แนะ และจูงใจผู้ฝึก

1.5 ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส มีผลต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการมากขึ้นได้ จึงควรจัดโครงการฝึกอาสาสมัครและสมาชิกตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ไปใช้ในการปฏิบัติจริงร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ ในสถานสงเคราะห์ เพื่อการบำบัดฟื้นฟูจิตใจของผู้รับบริการสงเคราะห์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรจะมีการวิจัยเรื่องการฝึกอาสนะ และสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิส ทั่วกว้างออกไปทุกระดับการศึกษา ทุกหน่วยงาน และทุกเพศทุกวัย
- 2.2 ควรจะมีการวิจัยเฉพาะเรื่อง วิทยาการฝึกอาสนะ และสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิส ที่มีต่อการเรียนวิชาต่าง ๆ การเล่นกีฬา การส่งเสริมจริยธรรมในหน่วยงาน สมรรถภาพของร่างกาย ภาวะทางจิตวิทยาต่าง ๆ เป็นต้น
- 2.3 ในการวิจัยวิทยาการฝึกอาสนะ และสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิสในกรณีอ้างอิงถึงเรื่องคลื่นสมอง ควรจะใช้เครื่องมือวัดคลื่นสมอง EEG (Electroencephalogram) เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เด่นชัด
- 2.4 การวิจัยครั้งนี้พบว่า การฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิสมีผลต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของสตรี ในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาผลของการฝึกอาสนะ และสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิสต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเอง ในกลุ่มประชากรที่มีการดำเนินชีวิตในลักษณะของการมีความเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ เช่น กลุ่มนักโทษที่อยู่ในระหว่างควบคุมความประพฤติ กลุ่มผู้ติดยาเสพติด เพื่อพัฒนาความเห็นคุณค่าในตนเองให้มากขึ้น
- 2.5 ในการวิจัยทำนองเดียวกันนี้ ครั้งต่อไปควรจะมีการทดสอบความเห็นคุณค่าในตนเองทั้งในช่วงก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง
- 2.6 มีผู้ที่ผ่านการฝึกอบรม หลักสูตรการสร้างพลังและความสำเร็จของชีวิต ด้วยจิตวิทยานีโรฮิวแมนนิส จากสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่เป็นจำนวนมาก วิทยานี้จะมีการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โรฮิวแมนนิส จึงน่าจะได้ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับบุคคลเหล่านี้จากการได้ฝึกอบรมมาแล้วว่ามีอะไร เกิดขึ้นกับบุคคลเหล่านี้บ้าง